

Висновки. Інноваційні зміни дозволяють забезпечувати фундаментальний розвиток авіапідприємства. Процес інноваційних змін в авіапідприємстві характеризується закономірними складнощами. Запропонована оцінка сімох аспектів інноваційної діяльності дозволяє краще спланувати та здійснити інноваційні стратегії авіапідприємства. Актуальним питанням для подальших досліджень є також первинний процес генерації креативного рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кулаев Ю.Ф., Щелкунов В.И. Экономика гражданской авиации Украины. [Текст] / Ю.Ф. Кулаев., В.И. Щелкунов – К.:Феникс, 2010. – 736с.
2. Сич Є.М. Ільчук В.П. Економіко-управлінські аспекти інноваційного розвитку залізничного транспорту [Текст] // Проблеми системного походу в економіці: Сб. науч. тр., выпуск № 4. - К.: КМУГА, 2000. - С.45 – 47
3. Джейкобс В.Р. Стратегические перемены в реальном времени: Эффективное внедрение метода стратегических перемен – путь к успеху. [Текст] / Роберт В. Джейкобс. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2004. – 408с.
4. Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності. [Текст] / В.В. Стадник, М.А.— К.: Видавничий центр "Академія", 2005. — 400с.
5. Бушуев С.Д. Динамическое лидерство в управлении проектами [Текст]/ С.Д.Бушуев, В.В. Морозов— К.: Українська асоціація управління проектами, Видавничий дім «Деловая Украина», 2000. – 312 с.
6. Хулей Г., Сондерс Д., Пирси Н. Маркетинговая стратегия и конкурентное позиционирование [Текст] / Грэм Хулей, Джон Сондерс, Найджел Пирси. - Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. – 800с.
7. Камерон. К., Куинн Р. Диагностика и изменение организационной культуры [Текст] / Пер. с англ. ред. И.А. Андреевой. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
8. Голдман М.А. Менеджмент и устойчивость экономической рост [Текст] / М.А. Голдман //Пробл. теории и практики упр.. - 2001. - №.: 4. - С.93-96.

УДК 65.012.8:656.71

О.М. Ложачевська
А.С. Ложачевська

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АВІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Обґрунтовано методичні підходи щодо оцінки ефективності авіаційної безпеки з використанням порівняльно-вартісного аналізу. Охарактеризовано показники ефективності авіаційної безпеки.

Ключові слова: авіаційна безпека, ефективність.

Обоснованы методические подходы оценки эффективности авиационной безопасности с использованием сравнительно-стоимостного анализа. Охарактеризованы показатели эффективности авиационной безопасности.

Ключевые слова: авиационная безопасность, эффективность.

Methodical approach to evaluating the effectiveness of aviation security. using a comparative cost analysis. Characterize the performance of aviation security.

Key words: aviation security, the effectiveness.

Постановка проблеми. Авіаційна галузь — один з найвиразніших прикладів існуючих небезпек життєдіяльності людини, їх джерел і чинників. Специфіка авіаційної галузі суттєво розмежує поняття економічної безпеки. Окремо розглядається економічна безпека як безпека підприємницької діяльності (корпоративна безпека), головними завданнями якої постають

забезпечення галузевої принадності підприємства, збереження майнового комплексу та кадрового потенціалу, запобігання здійсненню процесів неефективної концентрації, конкурентного поглинання. Також економічна безпека розглядається як авіаційна безпека, екологічна безпека та безпека польотів (безпека авіації) і вирішує задачі запобігання фінансових втрат в результаті непрацездатності авіаційної техніки.

Безпека авіації — це комплексна властивість авіаційної транспортної системи виконувати свої функції без завдання збитків (чи з мінімальними збитками) самій системі або населенню, в інтересах якого вона розвивається, її основними компонентами є безпека польотів, авіаційна та екологічна безпека. Саме цим компонентам безпеки приділяється максимальна увага в діяльності ІКАО. Чинники безпеки польотів, екологічної й авіаційної безпеки та їхні наслідки взаємозалежні. Для їх розгляду потрібен комплексний підхід, який реалізується в Програмі забезпечення безпеки авіації.

Програма розвитку транспортного сектора Європейського співтовариства (Транспортна Програма ЄС, 1994) передбачає:

- розвиток більш ефективної, безпечної й екологічно чистої транспортної системи;

- спрощення взаємних зв'язків і сумісності окремих транспортних мереж;

- збільшення ефективності кожного індивідуального транспортного сектора і вдосконалення співробітництва між ними;

- заохочення розроблення нової інфраструктури з метою зниження ступеню пошкодження довкілля і вдосконалення співвідношення «якість/ціна»;

забезпечення індустрії, транспортних операторів, споживачів та органів влади (тобто всіх сторін, зацікавлених у розвитку транспортного сектора економіки) відповідними інструментами прийняття рішення.

Повітряний транспорт став суттєвим елементом світової транспортної системи, який надає мобільності споживачам, посилюючи життєздатність глобальної економіки. Технологічні зміни, спрямовані на підвищення ефективності авіаційної транспортної системи, підтримуються постійними інвестиціями в авіаційні дослідження та розроблення нової техніки і нових технологій. Ефективність цивільної авіації визначається повнотою реалізації перелічених чинників і вказує на те, як використовуються ресурси (транспортні засоби, персонал, паливо, час, фонди тощо) для надання авіапослуг та задоволення попиту на них. Поєднання економічного спаду й різкого скорочення попиту на повітряні перевезення спричинило збільшення експлуатаційних видатків внаслідок стрімкого зростання витрат на гарантування безпеки та страхування. Експлуатаційні збитки авіакомпаній протягом останнього десятиріччя складуть 4 % від величини експлуатаційних доходів. З метою обмеження збитків авіакомпанії скоротили

частоту рейсів, кількість працівників, прискорили зняття з експлуатації старі повітряні судна й перенесли терміни постачання нових повітряних кораблів, скорочуючи таким чином капітальні витрати. Деякі авіакомпанії вимушені були повністю припинити свою діяльність у зв'язку зі швидким погіршенням їх фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень і результатів. Проблеми економічного розвитку підприємств авіаційної галузі досліджуються значною кількістю вчених та економістів-практиків. Найбільш вагомий вклад у розвиток економіки авіаційної галузі як самостійної науки внесено С. Подрезою, В. Щелкуновим, В. Матвєєвим, С. Мізюк, О. Бондаренко, М. Висоцькою, В. Загорулько, А. Кудріним, Й. Косарєвим та ін. Сучасні дослідження проблем ефективного розвитку підприємств авіаційної галузі сформували обособлені спеціалізовані напрями, найбільш виразними з яких постають – дослідження розвитку авіатехнічного комплексу (С. Подреза, А. Кудрін); дослідження організаційного забезпечення ефективності функціонування авіапідприємств (М. Висоцька); дослідження методів стратегічного управління розвитком авіапідприємств (В. Загорулько, С. Омеляненко); дослідження економічного механізму розвитку авіаційної галузі (В. Щелкунов); дослідження системи економічної безпеки та механізму авіаційної безпеки (С. Мізюк, О. Бондаренко), дослідження умов створення авіаційних альянсів (В. Матвєєв, Й. Косарєв). В сфері економічної безпеки найбільш цінним є дослідження О. Бондаренко, котре присвячено розробці моделі економічної безпеки авіакомпанії на основі логічного підходу. Визначено фактори загроз економічної безпеки авіакомпанії, серед яких відсутній фактор авіаційної безпеки (АБ). Розроблена структура механізму забезпечення економічної безпеки авіакомпанії, яка містить елементи зовнішнього й внутрішнього середовища. У складі елементів відсутні „авіаційна безпека”. Стан та ефективність авіаційної безпеки не враховано при визначенні показника рівня економічної безпеки авіапідприємства.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є обґрунтування методичного підходу щодо визначення умов забезпечення та методів оцінки ефективності АБ.

Виклад основного матеріалу. Економічна категорія „ефективність” має складну систему визначення. Базовим поняттям виступає „ефект” (від лат. effectus – виконання, дія) як результат або слідство будь-яких причин, дій. Сучасна економічна теорія визначає узагальнення та відмінність даних понять. Так, ефект має абсолютний вираз досягнутого результату, а ефективність виступає відносною характеристикою ефекту. В практиці господарювання розрізняють одноразовий та мультиплікаційний ефект. Одноразовий ефект – це ефект, котрий отриманий тільки раз і не буде отриманий повторно. Мультиплікаційний ефект – це ефект, отримання котрого є періодичним або постійним. Цей ефект створюється у таких видах:

Проблеми системного підходу в економіці, 2011, №36

- дифузійний ефект – той, що може бути досягнутий не тільки в умовах однієї авіакомпанії та й інших;
- резонансний ефект – той, що реалізується в умовах однієї авіакомпанії та впливає на діяльність інших;
- ефект стартового вибуху – вірогідність наявності у перспективі ланцюгової реакції;
- ефект супровідних можливостей – той, що виникає разом із створенням інших неосновних результатів;
- ефект акселерації – той, що визначає не тільки отримання позитивного результату, а й прискорення темпів його розповсюдження.

Діалектичний зв'язок між усіма видами ефекту полягає у тому, що вони формують єдиний загальний інтегральний ефект.

Абсолютний ефект характеризує загальну величину ефекту, який авіакомпанія може отримати від власної діяльності за визначений період часу. Порівняльний ефект відображає слідство порівняння можливих варіантів господарювання та вибору найкращого з них.

За містом виникнення розрізняється локальний та загальноекономічний ефект. Локальний ефект – це такий вид ефекту, котрий відображається безпосередньо на діяльності конкретної авіакомпанії, а загальноекономічний ефект відбивається на національній економіці.

Вимірювання ефективності пов'язано з визначенням її критерію та системи показників. Критерій – це головна ознака, що використовується для здійснення кількісного аналізу оцінки рівня ефективності визначеного управлінського рішення. Головним критерієм функціонування механізму перерозподілу пайових внесків працівників авіакомпаній слід вважати зростання продуктивності праці. Економічна ефективність – результативність процесу виробництва, співвідношення між результатами господарської діяльності та витратами на організацію господарської діяльності. Показниками ефективності виступають продуктивність праці, фондвіддача та ін. Ефективність діяльності є комплексним відображенням кінцевих результатів використання матеріальних ресурсів та робочої сили за визначений період часу. Ефективність діяльності може мати абсолютний вираз через розрахунок економічного ефекту, котрий відображають різними вартісними показниками, котрі є характеристиками проміжних та кінцевих результатів діяльності підприємств. До таких показників в умовах авіатранспортних підприємств відносяться:

- обсяг чистого доходу;
- обсяг прибутку;
- величина економії витрат.

При формуванні системи показників ефективності використовуються такі принципи:

- забезпечення зв'язку між визначеними критеріями та системою конкретних показників ефективності;

- відображення ефективності використання усіх видів ресурсів;
- можливість використання визначених показників ефективності на усіх рівнях управління;
- виконання визначеними показниками стимулюючої функції усіх видів діяльності.

Особливості методичних підходів до оцінки ефективності зведено до наступного:

- при аналізі та оцінці використовуються обмеження кількості економічних та фінансово-бухгалтерських показників;
- у порівняльному аналізі використовується система вартісних та натуральних показників;
- інтегральний показник розраховується за допомогою різних систем рангової кореляції та кластерного аналізу;
- ступінь впливу головних показників на кінцеві результати функціонування перевіряється за допомогою регресійних моделей;
- визначення закономірностей зміни головних показників ефективності функціонування і обґрунтування їх прогностичних величин.

Економічна ефективність характеризується системою показників, котрі розрізняються за рівнем узагальнення (узагальнюючі та приватні) та рівнем управління (показники діяльності або стану підприємства в цілому, підсистеми – окремого процесу або явища).

Економічна ефективність – це співвідношення результатів та витрат, ефект – це різниця між результатами та витратами на їх досягнення.

Таким чином, визначаються наступні методичні підходи щодо вимірювання ефективності АБ: спрощений, порівняльно-вартісний, ранговий, функціонально-ваговий, прогностичний. Специфіка діяльності із забезпечення АБ зведена до порівняння результатів та витрат на їх досягнення, що обумовлює використання порівняльно-вартісного підходу до оцінки ефективності АБ. На основі визначеного підходу *ефективність АБ* визначається як відношення досягнутого результату – величини відверненого (або покритого) збитку внаслідок запобігання акту незаконного втручання (АНВ), пом'якшення наслідків, зменшення матеріальних збитків внаслідок загрози скоєння АНВ тощо – до залученого для цього обсягу коштів для фінансування комплексу заходів, а також вартості трудових і матеріальних ресурсів. Економічний зміст показника полягає, по-перше, у перебільшенні суми відверненого збитку над величиною витрат, що забезпечили запобігання АНВ; по-друге, у перебільшенні суми фінансового резерву на покриття збитку над сумою фактичного збитку, що утворився внаслідок виникнення АНВ.

Умовами досягнення ефективності АБ є капітальні, експлуатаційні витрати і витрати на обслуговування; швидкість транспортування, ціна за використання транспортного простору, тарифи; вигоди споживачів і оператора; собівартість подорожі для одного пасажира; спроможність

транспорту; коефіцієнт завантаження для вантажного й громадського транспорту тощо.

Таким чином, ефективність АБ перебуває у залежності від якості заходів з попередження та ліквідації наслідків АНВ. Якісне здійснення фінансування витрат та операцій з запобігання та ліквідації наслідків АНВ обумовлюється об'єднаним впливом інституціональних та кадрових факторів. Так, авіапідприємство, що є корпорацією, котра створена та існує на основі права трудової власності отримує систему АБ, яка, по-перше, запобігає нецільовому використанню прибутку найманим керівництвом; по-друге, виключає безконтрольну передачу корпоративних прав працюючими власниками третім особам, які можуть мати зацікавленість у банкрутстві або ліквідації даної корпорації шляхом погіршення системи АБ. Державне авіапідприємство отримує ефективно систему АБ тільки за умов наявності високопрофесійного керівництва (менеджеральний фактор) та дієвості системи контролю за АБ (контрольний фактор), у тому числі з боку профільного міністерства.

Висновок. Формування системи авіаційної безпеки в авіатранспортних підприємствах має специфічну залежність від якості заходів з попередження та ліквідації наслідків АНВ. Науковою новизною проведеного дослідження є визначення підходів щодо оцінки ефективності дії системи авіаційної безпеки і виявлення факторів підвищення якості заходів з АБ. Важливою умовою підвищення АБ в умовах авіапідприємств виступає забезпечення економічної зацікавленості керівництва, працівників, власників у здійсненні якості заходів з попередження АНВ. Це обумовлює практичну цінність викладеного наукового матеріалу, яка полягає у можливості продовження досліджень в напрямках створення системи стимулювання діяльності з підвищення АБ, удосконалення методів зростання ефективності АБ, обґрунтування методичного забезпечення аналізу стану та ефективності АБ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ложачевська О.М., Паламарчук Ю.А. Формування стратегії економічного розвитку пасажирського терміналу аеропорту. Монографія [Текст]– К.: Кондор, 2009.- 240с.
2. Ложачевська О.М., Шаповал Н.С. Фактори, впливаючі на розвиток воздушного транспорту України [Текст]// Економіст. – 2002. - №7. –С. 96 – 97.
3. Высоцкая М.П. Методика анализа кадрового потенциала авиатранспортного комплекса Украины [Текст] // Залізничний транспорт України. - № 1. – 2004. – С. 19-20.
4. Подреза С.М., Євстіфеев В.С. Системний підхід до реформування ринкових структур цивільної авіації України. [Текст]// Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: 36. наук. пр., № 15. – 2004. – С. 141-153.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

УДК 656.7.073:656.71 (045)